

Bezpieczeństwo i zdrowie w pracy w sektorze edukacji

Wprowadzenie

W placówkach oświatowych mogą się pojawiać takie same zagrożenia jak we wszystkich innych zakładach pracy. Specyfika tych placówek polega na tym, że zagrożenia dotyczą także uczniów i studentów. Osoby te mogą być szczególnie narażone, gdyż są młode, niedoświadczone i często nieświadome zagrożeń występujących w ich otoczeniu. Mogą one także stanowić zagrożenie same dla siebie.

Zarządzanie bezpieczeństwem i zdrowiem

Od pracodawców wymaga się oszacowania ryzyka w zakresie bezpieczeństwa i zdrowia pracowników, a także podejmowania działań celem zapobiegania temu ryzyku lub kontrolowania go¹⁾. W procesie tym można wyróżnić kilka kroków:

- zaplanowanie oceny w konsultacji z pracownikami
 - zidentyfikowanie zagrożeń
 - dokonanie oceny, kto może ulec uszkodzeniu ciała, w jaki sposób i gdzie
 - oszacowanie poziomu ryzyka i zdecydowanie, jakie działania podjąć
 - podjęcie działań w celu wyeliminowania lub zmniejszenia ryzyka
 - monitorowanie i kontrolowanie podjętych działań.
- W niniejszej publikacji opisano niektóre często występujące zagrożenia w środowisku pracy w szkolnictwie, wraz z pewnymi wskazówkami dotyczącymi zapobiegania im, ale ze względu na rozległość omawianego sektora i skrótowość publikacji nie jest możliwe omówienie wszystkich zagrożeń. Działania, takie jak wycieczki szkolne i działalność rekreacyjna (np. sportowa), nie zostały ujęte w niniejszym opracowaniu, ale uwzględnienie ich w ocenie ryzyka może się okazać konieczne²⁾.

Bezpieczne środowisko pracy

Placówka oświatowa powinna być bezpiecznym i zdrowym miejscem pracy i kształcenia. Aby osiągnąć ten cel, ocena ryzyka powinna obejmować zaprojektowanie, rozmieszczenie i budowę placówki. Specjalną staranność należy wykazać, jeżeli w placówce przebywają grupy osób szczególnie narażonych na niebezpieczeństwo (np. dzieci i młodzież), należy także uwzględnić potrzeby osób niepełnosprawnych.

Pięć obszarów do obserwowania

- Stanowiska pracy wewnątrz budynków, zarówno sale dydaktyczno-rekreacyjne, pokoje personelu jak i kuchnie, powinny być wyposażone w odpowiednią wentylację i oświetlenie, powinny mieć właściwą wilgotność powietrza i wystarczająco dużo wolnej przestrzeni, ponadto należy je utrzymywać w czystości.
- Jeżeli na teren obiektu wjeżdżają pojazdy, należy wyraźnie wytyczyć drogi, którymi mogą się poruszać, a tam gdzie to możliwe należy rozdzielić ciągi komunikacyjne pieszych i pojazdów.
- Powierzchnie podłóg powinny być dobrze konserwowane i utrzymywane w czystości celem zmniejszenia ryzyka poślizgnięć i potknięć.
- Szczególną uwagę należy zwrócić na ochronę przed upadkami z takich miejsc jak balkony i klatki schodowe. Konieczne może być zastosowanie dodatkowej ochrony ostrych krawędzi celem chronienia najmłodszych dzieci.
- Należy wyraźnie oznakować przezroczyste okna i drzwi oraz zadbać, aby były wykonane z odpowiednich materiałów.

¹⁾ Dyrektywa Rady 89/391/EWG z 12 czerwca 1989 r. o wprowadzeniu środków w celu zwiększenia bezpieczeństwa i poprawy zdrowia pracowników w pracy, przeniesiona do prawa we wszystkich państwach członkowskich.

²⁾ Patrz Fakty nr 45 – Zarządzenie bezpieczeństwem i zdrowiem w pracy w sektorze edukacji.

³⁾ Education information sheet 2 – Preventing slip and trip incidents in the education sector (Edukacyjna karta informacyjna nr 2 – Zapobieganie zająciu poślizgnięć i potknięć w sektorze edukacji), patrz Zarząd Zdrowia i Bezpieczeństwa Wielkiej Brytanii (Health and Safety Executive): <http://www.hse.gov.uk/pubns/edis02.pdf>

Poślizgnięcia i potknięcia

Poślizgnięcia i potknięcia należą do najczęstszych rodzajów wypadków, a w placówkach oświatowych, gdzie przebywa wiele dzieci i młodzieży, przemieszczających się na stosunkowo niewielkiej przestrzeni, ryzyko jest większe niż w innych miejscach pracy. Identyfikację przyczyn poślizgnięć i potknięć należy uznać jako część oceny ryzyka. Można tu wyróżnić następujące czynniki ryzyka³⁾:

- środowiskowe (np. powierzchnia podłóg)
- zanieczyszczenia (np. woda rozlana na podłodze)
- organizacyjne (np. brak systemów sprzątanania)
- obuwie
- uwarunkowania indywidualne (np. pracownicy niepełnosprawni).

Obsługa techniczna

Konserwacje i naprawy budynków oświatowych mogą być realizowane przez wykonawców zewnętrznych. Powinny istnieć ścisłe kontakty między szkołą i wykonawcą celem zapewnienia bezpieczeństwa zarówno pracownikom zewnętrznym, pracownikom placówek, jak i uczniom. Wykonawcy robót powinni być świadomi dodatkowego ryzyka związanego z pracą w placówkach oświatowych, zaś personel placówki powinien być poinstruowany, w jaki sposób utrzymywać uczniów i studentów z dala od obszaru robót. Aby zmniejszyć ryzyko wypadków podczas transportu, należy tak zaplanować dostawy, aby pojazdy nie znajdowały się w miejscach pracy w tym czasie, gdy uczniowie i studenci wchodzi do obiektu lub z niego wychodzą.

Należy także przemyśleć sposób przeprowadzania codziennych robót związanych z konserwacją, takich jak sprzątanie i drobne naprawy. Pracownicy, uczniowie i studenci powinni być chronieni przed wszelkimi szczególnymi zagrożeniami (np. substancjami toksycznymi). Szczególnie istotne może być bezpieczne składowanie substancji i narzędzi.

Planowanie bezpieczeństwa pożarowego i plany na wypadek awarii

W każdej placówce oświatowej należy podjąć odpowiednie działania w zakresie bezpieczeństwa pożarowego, regularnie ćwicząc procedury ewakuacji, sprawdzając stan i rozmieszczenie oznakowań dróg ewakuacyjnych, gaśnic przeciwpożarowych i podobnego wyposażenia. Powinny istnieć procedury postępowania na wypadek awarii w odniesieniu do takich sytuacji jak wypadki w warsztatach szkolnych i na boiskach sportowych.

Zdrowie i bezpieczeństwo w laboratoriach i warsztatach

Laboratoria i warsztaty są tymi miejscami, gdzie uczniowie najczęściej są narażeni na oddziaływanie niebezpiecznych substancji i maszyn. Rodzaj zagrożenia i stopień ryzyka zależy od poziomu edukacji, ale istotne znaczenie ma też stosowanie się do powszechnie przyjętych zaleceń:

- Pisemne instrukcje postępowania, obsługi maszyn i innych urządzeń powinny być wywieszane w widocznym miejscu, powinny być w nich szczególnie podkreślone zasady bezpieczeństwa pracy.
- Przed rozpoczęciem każdego doświadczenia należy omówić instrukcję bezpieczeństwa i udostępnić ją wszystkim obecnym.
- Nauczyciele powinni swym zachowaniem dawać dobry przykład przestrzegania zasad bhp.
- W laboratorium lub warsztacie powinien być stale zapewniony dostateczny nadzór.
- Każda osoba obsługująca maszynę powinna być w pełni zaznajomiona z instrukcją obsługi i konserwacji tej maszyny oraz świadoma wymagań w zakresie bhp.

- Należy stosować odpowiednią odzież roboczą i odpowiednie środki ochrony indywidualnej.
- Należy regularnie sprawdzać i konserwować maszyny i narzędzia.
- Niebezpieczne substancje, narzędzia i wyposażenie warsztatów i laboratoriów należy tak zabezpieczyć, aby nie miały do nich dostępu osoby nieuprawnione.
- Laboratoria lub warsztaty należy utrzymywać w czystości, zapewniając dobrą konserwację sprzętu.
- Należy zapewnić odpowiednie wyposażenie związane z udzielaniem pierwszej pomocy, np. awaryjne prysznicze, do wykorzystania w razie awarii.

Istotną rolę może odegrać ustawodawstwo krajowe oparte na dyrektywie Rady 94/33/WE z 22 czerwca 1994 r. dotyczącej ochrony młodocianych w pracy, szczególnie w przypadkach wykonywania sprawdzonych systemów pracy.

Dolegliwości układu mięśniowo-szkieletowego

Europejskie podejście do zapobiegania⁴⁾ dolegliwościom układu mięśniowo-szkieletowego

- Unikaj zaburzeń układu mięśniowo-szkieletowego.
- Oszacuj ryzyko związane z dolegliwościami układu mięśniowo-szkieletowego, którego nie da się uniknąć.
- Eliminuj źródła dolegliwości związanych z układem mięśniowo-szkieletowym.
- Dostosuj pracę do danej osoby.
- Dostosuj się do postępu technicznego.
- Zamień niebezpieczne na bezpieczne lub na mniej niebezpieczne.
- Opracuj spójną politykę eliminowania lub ograniczania wszelkich zagrożeń.
- Zbiorowe działania zapobiegawcze mają pierwszeństwo przed indywidualnymi działaniami ochronnymi.
- Wywieś odpowiednie instrukcje i zapewnij pracownikom odpowiednie przeszkolenie.

Stres

Stres związany z pracą obserwuje się wówczas, gdy wymogi środowiska pracy przekraczają zdolność pracownika do sprostania im. Stres nie jest chorobą, ale może doprowadzić do złego stanu zdrowia psychicznego lub fizycznego. Stres związany z pracą jest symptomem problemu organizacyjnego, nie zaś oznaką indywidualnej słabości. Raporty wskazują, że ponad jedna czwarta pracowników w Unii Europejskiej uważa, że stres związany z pracą ma ujemny wpływ na ich zdrowie⁵⁾. Znaczne obciążenie pracą może mieć wpływ na stres związany z pracą.

Siedem kroków zmierzających do ograniczenia stresu psychospołecznego

- Identyfikacja czynników stresogennych w środowisku pracy.
- Dokładne zaplanowanie działań zapobiegawczych.
- Połączenie działań zorientowanych na pracę i na pracowników.
- Wybór rozwiązań zależnie od sytuacji.
- Stosowanie odpowiednich ekspertyz zewnętrznych.
- Efektywny dialog społeczny, partnerstwo i zaangażowanie pracowników.
- Ciągłe działania zapobiegawcze i wsparcie ze strony najwyższego kierownictwa.

⁴⁾ Na podstawie dyrektywy 89/391/EWG.

⁵⁾ Third European Survey on Working Conditions 2000 (Trzecie Europejskie Badanie nt. Warunków Pracy 2000). Europejska Fundacja na Rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy. Luksemburg 2001.

Przemoc

Przemoc w pracy może przybierać różne formy. Jedną z nich jest np. agresja fizyczna i werbalna. Maltretowana w ten sposób osoba nie jest w stanie efektywnie wykonywać powierzonych jej zadań, gdyż nie ma poczucia bezpieczeństwa w pracy.

Ryzyko stosowania przemocy wobec pracownika jest większe, gdy jego praca wiąże się z:

- bezpośrednimi kontaktami z uczniami i/lub z ich opiekunami
- pracą do późnych godzin nocnych, zwłaszcza w samotności
- prowadzeniem hospicji, zwłaszcza poza siedzibą placówki
- pracą z uczniami o szczególnych potrzebach.

Znęcanie się

Znęcanie się (dręczenie) można zdefiniować jako powtarzane, nieuzasadnione postępowanie skierowane przeciwko pracownikowi lub grupie pracowników, które to zachowanie stwarza zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa. W przeciwieństwie do przemocy, która zwykle nadchodzi z zewnątrz, znęcanie się ma miejsce między kolegami. Znęcanie najlepiej zwalczać tworząc kulturę organizacyjną obejmującą standardy i wartości przeciwne takim zachowaniom oraz usprawniając psychospołeczne środowisko pracy, np. unikając niejasnego określania zadań.

Dalsze informacje

Strona internetowa Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy:

<http://agency.osha.eu.int>

Materiały Agencji dotyczące dobrych praktyk w zakresie bezpieczeństwa i zdrowia w sektorze edukacji:

http://europe.osha.eu.int/good_practice/sector/education/

Publikacje z serii Fakty (Factsheets) Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy

Publikacje Agencji we wszystkich językach Wspólnoty są dostępne nieodpłatnie na stronie internetowej:

<http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>

- Fakty 4 – Zapobieganie chorobom układu mięśniowo-szkieletowego związanym z pracą
- Fakty 13 – Skuteczne zarządzanie jako narzędzie zapobiegania wypadkom przy pracy
- Fakty 14 – Zapobieganie poślizgnięciom, potknięciom i upadkom w miejscu pracy
- Fakty 22 – Stres związany z pracą
- Fakty 24 – Przemoc w pracy
- Fakty 31 – Metody radzenia sobie ze stresem psychospołecznym w pracy
- Fakty 32 – Jak przewyżyczyć problemy psychospołeczne i zmniejszać stresy związane z pracą
- Fakty 45 – Zarządzanie bezpieczeństwem i zdrowiem w pracy w sektorze edukacji
- Fakty 47 – Zapobieganie przemocy wobec personelu w sektorze edukacji